

ΣΤΕ 1751/2021 [Παράλειψη του κανονιστικού νομοθέτη, κατά τη ρύθμιση της θρησκευτικής σφαγής ζώων, να προβεί σε στάθμιση μεταξύ της υποχρέωσής του να προστατεύσει τα ζώα και της υποχρέωσής του να σεβασθεί τη θρησκευτική ελευθερία μουσουλμάνων και εβραίων που ζουν στην Ελλάδα]

Περίληψη

- Με την προαναφερθείσα απόφαση κρίθηκε μη νόμιμη η 951/44337/21.4.2017 κοινή απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και του Αναπληρωτή Υπουργού Ανάπτυξης, με την οποία καθορίστηκαν αναγκαία συμπληρωματικά μέτρα για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) 1099/2009, σε σχέση με τη σφαγή ζώων σε σφαγεία στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων.

Συγκεκριμένα, έγιναν δεκτά τα εξής: Ο Κανονισμός 1099/2009, λαμβάνοντας υπόψη ότι η διασφάλιση της καλής μεταχείρισης των ζώων συνιστά κοινοτική αξία, έχει ως πρωταρχικό σκοπό την προστασία των ζώων. Γι' αυτό θέτει, καταρχάς, στο άρθρο 3, τη γενική απαίτηση να προφυλάσσονται τα ζώα από κάθε είδους πόνο κ.λπ. που μπορεί να αποφευχθεί κατά τη θανάτωση και τις σχετικές εργασίες και στις λοιπές διατάξεις του σειρά ειδικότερων απαιτήσεων, η κυριότερη από τις οποίες είναι η απαίτηση της παρ. 1 του άρθρου 4 να θανατώνονται τα ζώα μόνο μετά από αναισθητοποίηση. Έχοντας όμως υπόψη ότι η μουσουλμανική και η εβραϊκή θρησκεία προβλέπουν ειδικό τελετουργικό τρόπο σφαγής των ζώων, κύριο χαρακτηριστικό του οποίου αποτελεί η σφαγή του ζώου χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση, ώστε το ζώο να μην είναι νεκρό κατά τη σφαγή και το αίμα του να έχει αποστραγγισθεί πλήρως, επιτρέπει στην παρ. 4 του άρθρου 4 τη θανάτωση ζώων χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση υπό προϋποθέσεις και ιδίως υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω σφαγή διενεργείται σε σφαγείο. Περαιτέρω, στο άρθρο 26, ο Κανονισμός προβλέπει την ευχέρεια των κρατών μελών αφενός να διατηρούν σε ισχύ εθνικούς κανόνες που αποσκοπούν να εξασφαλίσουν ευρύτερη προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους και αφετέρου να θεσπίσουν νέους εθνικούς κανόνες που αποσκοπούν στο ίδιο αποτέλεσμα, κανόνες που, σύμφωνα με το στοιχ. γ' του α' εδαφίου της παρ. 2 μπορούν να αφορούν και τη σφαγή ζώων σύμφωνα με λατρευτικούς τύπους.

Περαιτέρω, κατά τα κριθέντα και με απόφασεις του Δ.Ε.Ε. και του Ε.Δ.Δ.Α. διαπιστώθηκε ότι α) ο μεν Κανονισμός 1099/2009 δεν προβαίνει ο ίδιος στον αναγκαίο συμβιβασμό μεταξύ της καλής διαβίωσης των ζώων και της ελευθερίας εκδήλωσης

του θρησκευματος αλλά θέτει μόνο το πλαίσιο για το συμβιβασμό των δύο αυτών αρχών, στον οποίο οφείλουν να προβαίνουν τα κράτη μέλη, αναγνωρίζοντας ευρύ περιθώριο εκτίμησης στα κράτη, το οποίο πρέπει να συνδυάζεται με έναν ευρωπαϊκό έλεγχο, β) κατά την ερμηνεία των διατάξεων του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η εξέλιξη των αξιών και των αντιλήψεων στα κράτη μέλη και, συνεπώς, η καλή διαβίωση των ζώων μπορεί να λαμβάνεται κατά μείζονα λόγο υπόψη στο πλαίσιο της λατρευτικού τύπου σφαγής και να συμβάλλει, στη δικαιολόγηση της αναλογικότητας ορισμένης ρύθμισης, γ) τα κράτη μέλη δύνανται, μεταξύ άλλων, να επιβάλλουν υποχρέωση αναισθητοποίησης πριν από τη θανάτωση των ζώων, η οποία ισχύει επίσης στο πλαίσιο σφαγής τελούμενης βάσει λατρευτικών τύπων, υπό την επιφύλαξη, πάντως, του σεβασμού των κατοχυρωμένων με τον Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων, και δ) μη νόμιμη επέμβαση στη θρησκευτική ελευθερία υπάρχει κατά βάση όταν η απαγόρευση τέλεσης θρησκευτικών σφαγών έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία των πιστών σε μία χώρα να προμηθευθούν κρέας προερχόμενο από ζώα που έχουν σφαγεί σύμφωνα με τις επιταγές της θρησκείας τους.

Με τα δεδομένα αυτά κρίθηκε ότι με την έκδοση της προσβαλλόμενης πράξης, η οποία επιτρέπει στο άρθρο 2 τη σφαγή ζώων στο πλαίσιο των λατρευτικών τύπων χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση, χωρίς περαιτέρω, με το άρθρο 3 της πράξης αυτής, όπως ισχύει, να προβλέπει κατ' ουσίαν αυστηρότερους εθνικούς κανόνες για τη σφαγή στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων, ο Έλληνας κανονιστικός νομοθέτης παρέλειψε να προβεί σε στάθμιση μεταξύ της υποχρέωσής του να προστατεύσει τα ζώα κατά το άρθρο 13 της ΣΛΕΕ και της υποχρέωσής του να σεβασθεί, κατά το άρθρο 13 του Συντάγματος και το άρθρο 10 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη θρησκευτική ελευθερία των θρησκευόμενων μουσουλμάνων και εβραίων που ζουν στην Ελλάδα. Ειδικότερα, κατά τα κριθέντα, εσφαλμένα θεώρησε ο κανονιστικός νομοθέτης ότι δεσμευόταν από το άρθρο 4 παρ. 4 του εν λόγω Κανονισμού να επιτρέψει τη θρησκευτική σφαγή χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση των ζώων, παρά το γεγονός ότι η διάταξη της παρ.2 του άρθρου 2 του ν. 1197/1981 που απηχεί τις σύγχρονες και σύμφωνες με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιλήψεις περί της μεταχείρισης των ζώων κατά τη σφαγή τους, απαγορεύει ήδη τη θανάτωση θηλαστικών στα σφαγεία χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση.

Με τις ανωτέρω σκέψεις κρίθηκε ότι η προσβαλλόμενη πράξη έχει εκδοθεί κατά παράβαση του άρθρου 2 παρ. 2 του ν. 1197/1981 ερμηνευόμενου σύμφωνα με το πνεύμα του Κανονισμού 1099/2009 και των αρχών της καλής διαβίωσης των ζώων, όπως αυτές θεμελιώνονται στο άρθρο 13 της ΣΛΕΕ και το πρωτόκολλο αριθ. 33 και για το λόγο αυτό η κρινόμενη αίτηση έγινε δεκτή και η προσβαλλόμενη κοινή υπουργική απόφαση ακυρώθηκε, ώστε η Διοίκηση να ρυθμίσει το ζήτημα της σφαγής ζώων στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων με τρόπο που να εξασφαλίζει τόσο την

Νόμος και Φύση

Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη
<https://nomosphysics.org.gr>

προστασία των ζώων από κάθε ταλαιπωρία κατά τη σφαγή τους όσο και τη θρησκευτική ελευθερία των θρησκευόμενων μουσουλμάνων και εβραίων που ζουν στην Ελλάδα, αξιοποιώντας τις δυνατότητες που παρέχουν οι ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 26 του Κανονισμού 1099/2009.

Πρόεδρος: *Ε. Αντωνόπουλος*

Εισηγητής: *Χ. Σιταρά*

Πηγή: adjustice.gr